

Boekhoudsoftware: 20 jaar geleden en nu

Boekhouden blijft boekhouden, maar de techniek zorgt voor veel veranderingen

25 januari 2006

Onderzoeksbureau GBNE, Gerard Bottemanne

Toen begin jaren 80 de PC de markt ging domineren kwamen ook de verschillende boekhoudpakketten onder DOS op de markt. In korte tijd waren er tientallen pakketten op de markt voor het bijhouden van het grootboek, debiteuren en crediteuren. Aangevuld met modules als facturering, urenregistratie en voorraadbeheer en soms ook specifiek branchegerichte toepassingen.

Het was in die tijd gebruikelijk om te kunnen boeken in maximaal één of twee boekingsperiodes. Eerst een periode netjes afsluiten aan het einde van een periode en dan weer kunnen boeken in een volgende periode. Omdat de opslagcapaciteit van de gemiddelde PC beperkt was (een harddisk van 20MB was begin jaren tachtig al bijzonder) was het tevens noodzaak elke periode de grootboekkaartjes te printen. Menig softwareleverancier leverde als extra dienst speciaal voorbedrukte kettingsbaanformulieren waarop de kaartjes dan afgedrukt werden. Op jaarbasis werden de gegevens dan veelal gecompriemd opgeslagen.

Puur boekhoudkundig gezien is er de afgelopen 20 jaar niet zoveel veranderd volgens mij. De Belastingwetgeving is weliswaar wat lastiger geworden, maar echt grote verschillen heeft dat niet opgeleverd. En tegenwoordig is soms sprake van meer gedetailleerdere informatie door het verrijken van de boekingsregels (journaalposten) met extra boekingsdimensies, zoals kostensoort, kostenplaats, uursoort, etc.). Journaalposten die 20 jaar geleden werden gemaakt gelden echter voor het overgrote deel vandaag de dag nog steeds.

Maar de techniek heeft de afgelopen 20 jaar niet stilgestaan en dat heeft ook behoorlijke invloed gehad op boekhoudsoftware. Daarnaast is een verandering te constateren in de functie en status van de boekhouder tot meer controllertaken. Tegenwoordig vervult de boekhouder steeds meer een sleutelfunctie binnen veel bedrijven en gaat het niet meer alleen om het vastleggen van boekingen maar ook om rapporteren en adviseren. Dat laatste heeft ook zijn invloed op de aangeboden functionaliteit binnen boekhoudsoftware.

Ik probeer onderstaand enkele ontwikkelingen op een rij te zetten als het gaat om boekhoudsoftware.

Transacties blijven bewaard

De opslag- en geheugencapaciteit van computers is de afgelopen 20 jaar verveelvoudigd (Van 20 MB naar 200 GB). Waar 20 jaar geleden nog zuinig omgesprongen moest worden met deze capaciteit lijkt nu de capaciteit onbegrensd. Het belangrijkste effect dat dit heeft opgeleverd is het digitaal kunnen bewaren van gegevens gedurende meerdere jaren. De tijd dat historie van bepaalde rekeningen werd verdicht (vanwege beperkte opslagcapaciteit) lijkt voorgoed achter ons gelaten. We kunnen nu boekingen vastleggen in alle periodes en zelfs binnen meerdere boekjaren. In de meeste gevallen kunnen we goed voldoen aan de wettelijke bewaarplicht van zeven jaar, zonder diep in de buidel te hoeven tasten als het gaat om opslagcapaciteit. Ook de verdere ontwikkeling van de DVD als opslagmedium zal volgens mij een rol spelen bij het opslaan van (meer) gegevens.

In tegenstelling tot 20 jaar geleden wordt steeds meer informatie opgebouwd vanuit de oorspronkelijke transacties en niet op basis van totaaltellingen die opgeslagen zijn per rekening of per relatie. Deze manier van verwerken zorgt ervoor dat er minder kans is dat er inconsistenties ontstaan binnen de gegevensverzamelingen.

Omdat veelal alle transacties bewaard blijven kennen moderne boekhoudpakketten de mogelijkheid om vanuit de balans in te zoomen op onderliggende rekeningsaldi, rekeninghistorie en zelfs de oorspronkelijke boekingsregels (zeg maar de journaalpost). Dit inzoomen wordt ook wel drill down genoemd en in accountantstermen is dit van belang voor een audittrail (controlespoor).

Transacties worden real-time (direct) verwerkt

Boekingen vastleggen, proefjournaal afdrukken, boekingen controleren en eventueel corrigeren, een definitief journaal afdrukken en de boekingen laten verwerken. Hierna zijn de gegevens pas verwerkt

in de boekhouding en kan bijvoorbeeld een openstaande postenlijst of kolommenbalans opgevraagd worden. Deze manier van werken is binnen de meeste boekhoudpakketten vervangen door de mogelijkheid om direct na het vastleggen van boekingen genoemde informatie op te vragen. Huidige boekhoudpakketten bieden veelal een van de volgende mogelijkheden:

1. Bij het opvragen van informatie (zoals de genoemde openstaande postenlijst of kolommenbalans) wordt de mogelijkheid geboden om voorlopige- en of definitieve boekingen mee te nemen. Nadat boekingen definitief zijn gemaakt (bijvoorbeeld aan het einde van een periode of boekjaar) kunnen de boekingen niet meer gecorrigeerd worden.
2. Alle boekingen worden direct verwerkt in de overzichten maar kunnen achteraf nog wel aangepast worden.

Naarmate een organisatie groter wordt zal functiescheiding een belangrijke rol spelen bij ondermeer bovengenoemde werkwijze. Zodat bijvoorbeeld alleen geautoriseerde personen achteraf boekingen kunnen aanpassen. In steeds meer moderne (boekhoud)pakketten zijn uitgebreide mogelijkheden opgenomen om deze functiescheiding vast te leggen en te controleren.

Direct doorwerken in het nieuwe jaar

Degenen die al wat langer in het vak zitten herinneren het zich zeker nog wel. Eerst december afsluiten (of een extra periode voor correcties) voordat met het nieuwe jaar begonnen kan worden. Bij moderne boekhoudpakketten kan gewoon gestart worden in het nieuwe boekjaar zonder eerst het vorige boekjaar te hoeven afsluiten. Vaak is nog wel een aparte functie opgenomen om het resultaat van afgelopen boekjaar over te boeken naar de (begin)balans.

De auditfile

In eerste instantie is door de Belastingdienst de Auditfile Financieel (ADF) ontwikkeld; De Auditfile Financieel is een bestand waarin de meest gebruikte gegevens van de grootboekadministratie van ondernemers worden opgeslagen. De Auditfile is ontwikkeld door de Belastingdienst in het kader van de administratieve lastenverlichting voor het bedrijfsleven. In 1999 is de Auditfile op verzoek van de Belastingdienst door softwareleveranciers in boekhoudpakketten opgenomen. Met de invoering van de Auditfile is het uitwisselen van gegevens van ondernemers ten behoeve van de belastingcontrole sterk vereenvoudigd. De oorspronkelijke Auditfile kent een ASCII formaat. Sinds 2003 kent de Auditfile een XML opvolger onder de naam XML Auditfile Financieel (XAF). Nagenoeg alle moderne boekhoudsoftware biedt de mogelijkheid een Auditfile in XML formaat¹ aan te maken. Van belang voor de Auditfile is dat transacties niet verdicht worden bewaard.

Naast XML Auditfile Financieel is inmiddels ook de XML Auditfile Salarissen beschikbaar en zijn er meerdere XML Auditfiles in ontwikkeling, zoals een Auditfile voor afreksystemen (kassapunt in de winkel).

In de toekomst zal de Belastingdienst de controle van administraties steeds verder ondersteunen met behulp van geautomatiseerde hulpmiddelen, zoals de auditfile. Het voordeel van de auditfile voor softwareleveranciers (en dus gebruikers van software) is dat sprake is van eenvoudiger conversiemechanisme bij overstap naar een ander pakket.

Elektronisch bankieren

Automatische betalingen crediteuren en automatische betalingen debiteuren aanleveren via een diskette was veelal al mogelijk binnen de boekhoudpakketten onder DOS. Mede door de opkomst van breedband internet beschikt vrijwel elke ondernemer over software voor telebankieren. Inmiddels hebben de moderne boekhoudprogramma's koppelingen tot stand gebracht met telebankieren. Wat betreft uitgaande betalingen en incasso's wordt dan meestal een bestand aangemaakt in het Clieop03 formaat (dat door de meeste banken ondersteund wordt als het gaat om binnenlandse transacties). Dit bestand kan dan ingelezen worden in de telebanktoepassing van de bank. Vanuit de telebanktoepassing kan veelal een elektronisch bankafschrift gedownload worden. Dit bankafschrift kan dan weer ingelezen worden door het boekhoudpakket dat er voor zorgt dat transacties (deels automatisch) worden toegewezen naar de betreffende posten. Het automatisch afletteren van (openstaande) posten met elektronische bankafschriften wordt wel reconciliatie genoemd.

¹ XML is een standaard waarmee de structuur van documenten kan worden vastgelegd.

Hoewel het bestandsformaat Clieop03 breed geaccepteerd is door banken valt wel op dat er nog veel verschillende formaten in omloop zijn voor het inlezen van (elektronische) bankafschriften. De ontwikkeling op het gebied van standaards lijkt erg traag te verlopen op dit punt.

Aanmaningen per email

Debiteuren die niet op tijd betalen is al lastig genoeg. Aanmaningen afdrukken, inpakken, verzenden en ook nog eens portkosten betalen. Tegenwoordig bieden steeds meer boekhoudpakketten de mogelijkheid om aanmaningen per email te versturen. Dat scheelt natuurlijk tijd en kosten.

Interessant in dit verband is ook te melden dat steeds meer boekhoudpakketten een integratie kennen met applicaties van factoringmaatschappijen en incasso-bureaus, waarbij cliënten van deze organisaties het gehele incassotraject online kunnen volgen en de informatie altijd up-to-date is bijgewerkt.

Elektronische aangifte (ELA)

Tot 2005 werd de aangifte Omzetbelasting nog op papier gedaan. Vanuit boekhoudpakketten kon dan een (concept)aangifteformulier worden geprint met daarop de aan te geven bedragen. Het formulier werd opgestuurd aan de Belastingdienst. Sinds 1 januari 2005 is het verplicht elektronisch aangifte te doen voor de Omzetbelasting en intracommunautaire leveringen (levering aan afnemers in andere EG landen die over een BTW nummer beschikken). Elektronische aangifte kan plaatsvinden via de website van de Belastingdienst, maar dan moeten de bedragen (en aanvullende gegevens voor de ICL) alsnog handmatig worden overgenomen uit uw boekhoudpakket. Voor bedrijven met alleen een aangifte Omzetbelasting (en dus geen ICL) is dit trouwens een prima optie. Inmiddels bieden veel pakketten de mogelijkheid om de aangifte direct te versturen vanuit het boekhoudpakket (al dan niet via een aparte communicatiemodule). Voor het kunnen verzenden van een elektronische aangifte moet vooraf wel het nodige geregeld worden. Allereerst moet de ondernemer de beschikking hebben over een digitaal certificaat of PIN-code van de Belastingdienst (die vooraf aangevraagd moet worden via een formulier) en een elektronische postbus van de Belastingdienst (die eveneens via een formulier aangevraagd moet worden). Als alles dan goed is ingesteld kan de aangifte Omzetbelasting direct automatisch vanuit het boekhoudpakket verzonden worden aan de Belastingdienst.

Sinds 1 januari 2006 geldt een zelfde werkwijze voor de loonaangifte vanuit salarispakketten. Alle te verzenden aangiftes zijn daarbij opgenomen in een standaard XML formaat.

Meer informatie over de elektronische aangifte is te vinden op de website van de Belastingdienst, te weten www.belastingdienst.nl

Integratie met andere toepassingen

Koppelingen tussen verschillende softwarepakketten bestaat al langer. Tegenwoordig zijn steeds meer pakketten geïntegreerd door middel van één onderliggende database (gegevensverzameling). In deze database komen bepaalde gegevens (als klanten en leveranciers) slechts eenmaal voor en behoeven dan ook op één plaats te worden onderhouden. Als gewerkt wordt met 'losse' pakketten moet bijvoorbeeld een adreswijziging van een klant op meerdere plaatsen onderhouden worden. Denk aan de boekhouding voor de debiteurenadministratie, de verkoopadministratie voor het vastleggen van orders en het relatiebeheersysteem voor mailing. Met een geïntegreerde toepassing speelt dit laatste niet. In de praktijk zijn er ook pakketten die ervoor zorgen dat bepaalde wijzigingen (zoals de hiervoor genoemde adreswijziging) onderling worden uitgewisseld, maar de gegevens blijven dan wel dubbel opgeslagen.

Inmiddels is door de toepassing van XML en COM¹ een wereld van nieuwe integratiemogelijkheden geopend die klanten in staat stelt om de verschillende toepassingen van enerzijds Officetoepassingen als MS Word en Excel tot anderzijds branchetoepassing naadloos te integreren zodat altijd real-time de juiste data wordt getoond. Waar precies die informatie staat is feitelijk niet interessant meer.

¹ COM staat voor Component Object Model, een technologie die Microsoft de afgelopen jaren heeft ontwikkeld. Ontwikkelaars kunnen door anderen ontwikkelde functionaliteit insluiten in hun eigen applicatie.

Internetboekhouden

Een nieuwe trend is internetboekhouden, oftewel boekhouden via het ASP model. ASP staat voor Application Service Provider, een organisatie die toepassingen via internet beschikbaar stelt. In dit geval huurt u het gebruik van de toepassing en wordt het systeembeheer u uit handen genomen. Zowel de producent van de software als een derde kan als ASP fungeren. Sinds 2005 is internetboekhouden met name doorgebroken bij accountants- en administratiekantoren. Steeds meer kantoren bieden klanten de mogelijkheid om via internet (een deel van) hun boekhouding zelf bij te houden. Bij het aanbod van internetboekhouden kunnen we onderscheid maken naar techniek en model.

Techniek:

Zowel bestaande (windows) pakketten kunnen aangeboden worden via het ASP model als pakketten die specifiek voor gebruik via internet zijn ontwikkeld. De eerste categorie wordt aangeduid als “web enabled” en de tweede categorie als “webbased”.

1. *Web enabled;*

In dit geval is sprake van een lokaal pakket dat tevens via Terminal Server Emulatie (een hulpprogramma) beschikbaar gesteld moet kunnen worden op andere locaties. Denk bijvoorbeeld aan thuiswerk. Voor de verbinding wordt dan vaak gebruik gemaakt van internet, waarbij dergelijke toepassingen ook wel worden aangeduid als **Web enabled**. Er wordt dan ook wel gesproken van een VPN (Virtual Private Network) omgeving. Een voordeel van deze oplossing is dat Office toepassingen als MS Word, Excel en Outlook, maar ook bestaande (Windows) boekhoudpakketten extern kunnen worden gehost. Intern is dan geen systeembeheerder meer nodig.

2. *Webbased pakket;*

In dit geval is sprake van een pakket dat speciaal is ontworpen om on-line (via internet) te gebruiken. Een dergelijk pakket wordt op een webserver geïnstalleerd bij een gespecialiseerde hostingprovider met een beveiligd datacentrum. Gebruikers hebben dan alleen een PC met webbrowser en internetverbinding nodig.

Modellen:

Als uw bedrijf op internet met de accountant wil samenwerken, is er de keus uit een tweetal modellen, te weten:

1. Uw bedrijf sluit een contract met een aanbieder van internetboekhouden en verleent de accountant zelf toegang tot het systeem. Vrijheid – blijheid. Want als de accountant niet meer bevalt, ontslegt uw bedrijf deze gewoon de toegang tot het systeem en verleent u een andere accountant toegang. Uw bedrijf heeft het dan allemaal zelf in de hand.
2. Uw bedrijf sluit een contract af met een accountant die u vervolgens toegang geeft tot bepaalde gegevens en toepassingen.

Meer informatie over internetboekhouden is ondermeer te vinden op de websites www.aspforum.nl en www.boekhoudplaza.nl

Elektronisch factureren

Dagelijks worden vele facturen gemaakt, ingepakt, verzonden en handmatig ingeboekt door de afnemer. Een nieuwe ontwikkeling die de nodige handelingen (en dus kosten) bespaart is elektronisch factureren. Ook bij elektronisch factureren zijn er meerdere modellen:

1. Facturen worden vanuit de applicatie per email (bijlage) verzonden. Dit geeft een kostenbesparing op papier, verzendwerkzaamheden en natuurlijk portiekosten. De afnemer moet de factuur dan nog wel handmatig opnemen in de administratie. Steeds meer moderne boekhoudsystemen bieden deze mogelijkheid.
2. Facturen worden vanuit de applicatie elektronisch verzonden in een afgesproken (standaard) bestandsformaat naar de afnemer. Bij de afnemer worden de facturen vervolgens automatisch verwerkt in de administratie. Van belang is dat er goede afspraken worden gemaakt over de te

verzenden gegevens en de indeling daarvan. Vooralsnog wordt deze werkwijze nog niet standaard toegepast via boekhoudpakketten. Dat zal veranderen als er meer geaccepteerde standaards komen om factuurgegevens uit te wisselen. Het zal duidelijk zijn dat deze werkwijze een kostenbesparing oplevert bij zowel de leverancier als de afnemer. In de toekomst zal dit ook van invloed zijn op de arbeidsplaatsen denken wij.

Als het gaat om elektronisch factureren wordt ook wel gesproken over EBPP. Dit staat voor 'Electronic Bill Presentment Payment'. Dit is een nieuwe vorm van dienstverlening via internet die het mogelijk maakt dat bedrijven elektronisch facturen krijgen aangeboden met de mogelijkheid om deze via internet te bekijken en te betalen. Naast facturen kan ook andere correspondentie via een EBPP toepassing worden afgehandeld. In Amerika worden EBPP oplossingen doorgevoerd in met name de financiële wereld. Bij boekhoudpakketten in Nederland komt EBPP (nog) niet voor.

Uitwisselen financiële gegevens en rapportage

Hiervoor is al even gesproken over de Auditfile als het gaat om het uitwisselen van financiële gegevens. Steeds meer boekhoudpakketten kennen de mogelijkheid informatie te exporteren naar Office toepassingen als MS Excel, MS Access en Word formaat. Soms wordt ook de mogelijkheid geboden om gegevens weer te importeren. Zo kwamen wij een pakket tegen dat de mogelijk bood om budgetgegevens vanuit Excel te importeren, uiteraard omgeven door de nodige controles. In de toekomst zal het eerder genoemde XML formaat een steeds grotere rol gaan spelen als het gaat om het uitwisselen van gegevens.

XBRL

Nederland kent geen standaard rekeningschema, zoals bijvoorbeeld onze zuiderburen dat al jaar en dag kennen. Met behulp van een standaard rekeningschema is het betrekking eenvoudig (grootboek)saldi om te zetten naar andere toepassingen, zoals rapportagesoftware (denk aan het opstellen van een jaarrekening) of aangiftesoftware (zoals een aangifte Vennootschapsbelasting). Vanuit de overheid wordt inmiddels gewerkt aan standaards om financiële gegevens elektronisch aan te leveren bij Kamer van Koophandel, Belastingdienst en Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS). Deze standaards worden vastgelegd in gegevenswoordenboeken volgens de open standaard XBRL (gebaseerd op XML). Deze gegevenswoordenboeken worden aangeduid als Taxonomies. In de toekomst zal het dan ook mogelijk zijn om het rekeningschema te koppelen aan een taxonomie, zodat bij het uitwisselen van financiële gegevens dezelfde betekenis gehanteerd wordt. Op dit moment zijn er al enkele pilots gaande met leveranciers van boekhoudsoftware. Verwacht wordt dat in 2007 de standaard algemeen toegepast gaat worden via boekhoudsoftware. Meer informatie over deze ontwikkeling is te volgen op www.xbrl-ntp.nl

Modern boekhoudpakket

Samenvattend moet een modern boekhoudpakket volgens mij in ieder geval aan de volgende eisen voldoen:

- Alle transacties blijven digitaal bewaard gedurende minimaal de duur van de fiscale bewaarplicht (dus 7 jaar volgens de AWR, artikel 52).
- Vanuit de balans kunnen inzoomen op mutaties en individuele boekingen.
- Transacties worden real-time (direct) verwerkt.
- Er kan gestart worden in een nieuw boekjaar zonder eerst het vorige boekjaar te hoeven afsluiten.
- De standaard Auditfile in XML formaat kan aangemaakt worden.
- Bankafschriften kunnen elektronisch ingelezen en afgeletterd worden.
- Facturen kunnen per email worden verzonden.
- Aanmaningen kunnen per email worden verzonden.
- Exporteren van gegevens naar Office toepassingen en het (weer) importeren van gegevens.

Tot slot

Ondanks alle moderne technieken blijft boekhoudkundig inzicht vereist om de administratie van een bedrijf naar behoren te kunnen voeren. Zo hebben we nog steeds te maken met veel ingewikkelde belastingregeltjes en moeten we nog steeds zorgen dat debet en credit in evenwicht blijven. En natuurlijk willen we ervoor zorgen dat er onder de streep een positief saldo overblijft. En voor dat

laatste is goed koopmansinzicht belangrijk maar ook een behoorlijk boekhoudkundig inzicht. Het is niet voor niets dat een boekhoudschandaal al menig ondernemer de kop heeft gekost. Voor meer informatie over boekhouden wordt graag verwezen naar www.boekhoudplaza.nl en voor meer informatie over standaard software naar www.softwarepakketten.nl

Met dank aan Casper Haspels, directeur AccountView

Onderzoeksbureau GBNEED, Gerard Bottemanne, www.gbneed.nl
Initiatiefnemer van www.boekhoudplaza.nl en www.softwarepakketten.nl

Met bronvermelding mag dit artikel vrij gebruikt worden.